

[خبر]

هنر «آندره گدار»
در میان هنرهای حرم

سعید مهرپویا - ساخت موزه و کتابخانه قدیم آستان قدس با طراحی «آندره گدار» فرانسوی از سال ۱۳۱۶ آغاز شد و در آذرماه ۱۳۲۴ به بهره برداری رسید تا برای نخستین بار کتابها و اشیای نفیس آستان دارای محلی ویژه و متناسب با شأن آنها شود.

■ ساخت صحن موزه (دیروز: پهلوی / امروز: رواق امام) از سال ۱۳۱۶ و با خرید و تخریب خانه ها و دکان های جنوب صحن نو آغاز شد. مساحت اولیه آن ۷۷۹۸ متر مربع بود که بعدها با تخریب آشپزخانه و چندسرای دیگر در جنوب ایوان، ساعت صحن نو بزرگ تر شد. در میان سال های ۱۳۵۳ تا ۱۳۵۵ با تخریب موزه، فضای ۱۰۰۰ مترمربعی آن به صحن افزوده شد.

■ ایوان غربی صحن موزه (سمت بیرون ایوان شرقی مسجد گوهرشاد) همزمان با تکمیل صحن ساخته شد و در میان سال های ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۴ به دست استاد رضوان، کاشی شد. این ایوان در رواق امام یکی از نمونه های زیبای هنر کاشی کاری معاصر است.

■ ایوان و ساعت صحن نو در سال ۱۳۳۳ ساخته شد. پس از آنکه ساعتی تازه به آستان تقدیم شد، ساعت قدیمی صحن «عتیق» به صحن «نو» منتقل شد. ساعت جدید با اعداد رومی و چهارصفحه بود که در سال ۱۲۷۲ خورشیدی در انگلستان ساخته شده بود.

«دو عکس کمتر دیده شده از موزه آستان قدس رضوی در صحن موزه چهارم مهر ۹۶، چهل و چهارمین سالگرد ساخت موزه بود.

مرحوم «سرای فولادکار»

مشخصات

«سرای فولادکار» در دوطبقه ساخته شده بود؛ از طبقه اول آن برای مصارف تجاری کسبه استفاده می شد و طبقه دوم آن به مکانی برای پذیرش زائران و مسافران بدل شده بود. در بخش دیگری از این طبقه نیز مطب پزشک قرار داشت. در ورودی آن هم که دالانی داشت، از داخل کوچه حاج ابراهیم بود و به پلکانی ختم می شد. این پلکان دسترسی به طبقه دوم را فراهم می کرد.

علاوه بر این از طریق راه پله دیگری هم که در ابتدای ورودی بنا واقع شده بود، می شد به فضای راهرو مانند طبقه دوم وارد شد؛ همان فضایی که طی دوده اخیر به عنوان مطب دکتر مورد استفاده قرار گرفته بود و در ضلع شمالی بنا قرار داشت.

همان طور که گفته شد نمای این بنا جزو ارزش های معماری آن به حساب می آمد که در آن از کاشی معرق و آجرهای ساده استفاده شده بود. این ترکیب البته در زمینه ای از بافت آجری خفته راسته قرار گرفته بود که زیبایی آن را دوچندان می کرد. در همین نماوندان های فلزی دست سازی در حد فاصل پنجره های چوبی و قدیمی بنا و بر روی ستون های آن قرار داشت که بر زیبایی این اثر تاریخی می افزود. در کل تناسب و تقارن بنای فوق، به دلیل نوع و شکل اجزای تزئینی و معماری آن بسیار حائز اهمیت بود.

موقعیت فعلی

فعل های ماضی به کار رفته در خطوط بالا خود گویای وضع فعلی این بناست؛ «سرای فولادکار» تخریب شد تا بخشی از آن برای پروژه تجاری و اقامتی «سارا» و «ایمان» استفاده شود و بخشی دیگر برای پروژه «شارستان». بله؛ «سرای فولادکار» از آن دست بناهایی بود که در جریان اجرای طرح نوسازی و بهسازی بافت فرسوده اطراف حرم مطهر رضوی تخریب شد!

جزئیات کاشی کاری و آجرکاری بنا در این تصویر می تواند بیننده

شعبان شریف - «سرای فولادکار» مربوط به اواخر دوره قاجار بود و در خیابان «نواب صفوی» (پایین خیابان)، نبش نواب ۱۰ قرار داشت. این اثر در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۸۴ با شماره ثبت ۱۲۳۹۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده بود.

تاریخچه

براساس مستندات شفاهی، بنای فوق قریب به یک قرن قدمت داشت. گویا بنای اولیه آن توسط معماری روسی و یهودی احداث شده بود و چندین بار تغییر مالکیت داده بود. آخرین تغییرات مالکیتی مربوط به دهه ۷۰ بود که فضاهای آن تفکیک و از آن ها برای کاربری های تجاری، مسافر خانه و مطب پزشک استفاده می شد. با تمام این تغییرات، نام این بنا هیچ تغییری نکرده بود و از ابتدا «سرای فولادکار» نامیده می شد و وجه تسمیه آن نیز بر همین مبنا بود.

مالکیت

به دلیل تقسیم فضاهای «سرای فولادکار»، این بنا از مالکیت یک فرد مشخص خارج شد، به گونه ای که در سال های اخیر بخشی از مالکیت بنا در اختیار شهرداری منطقه ثامن و قسمت دیگر آن متعلق به آقای خادم الخمسه، از قدیمی های پایین خیابان بود.

ویژگی

از ویژگی های بارز این اثر جانمایی و همچنین معماری با ارزش آن بود. از یک سو «سرای فولادکار» در مسیر خیابان قدیمی پایین خیابان (نواب صفوی) قرار داشت که یکی از معابر اصلی شهر مشهد و مسیرهای دسترسی به حرم است؛ از سوی دیگر اجرای معماری سنتی و تزئینات نمای ساختمان یادشده، چنان چشم نواز بود که می شد آن را جزو ویژگی های آن به حساب آورد.

اینجا همان جایی است که روزی «سرای فولادکار» واقع شده بود